

**MAGYAR ISKOLAI ŰRATLASZ.
MAGYARORSZÁG ŰR- ÉS LÉGI-FELVÉTELEKEN.
Informatikai és Hírközlési Minisztérium, Magyar Űrkutatási Iroda.
Budapest, 2006. 16 oldal.**

Az osztrák (Lothar Beckel, Geospace) kezdeményezésre született és az Európa Unió által támogatott Iskolai ŰrAtlasz magyar nyelvű változatának a megjelenéséről a Geodézia és Kartográfia 2006/9. számában (a 37–39. oldalon) számoltunk be. Ismertetésünkben is jeleztük, hogy az átfogó nemzetközi atlaszt, az egyes országokat feldolgozó nemzeti kötetekkel kívánják kiegészíteni. A nemzetközi atlaszsal azonos nagyságú nemzeti kiadványok terjedelme 16 vagy 32 oldal lenne. A megjelent magyar változat 16 oldalas.

Az atlaszt átlapozva az első megdöbbentő észrevételünk az, hogy a nemzetközi változatban szereplő, ragyogó, élénk színű űrfelvételek helyett, a magyar atlaszban az űrfelvételek (a 14–15. oldalt kivéve) sápadt, halvány színűek, ezért tartalmuk nem megfelelően olvasható. Láthatólag az atlasz szerkesztői nem tudták kezelni a raszteres képeket, a nyomdai előkészítés és a nyomdai kivitelezés nem üti meg azt a szintet, ami még elfogadható lenne. Az okok több tényezőre vezethetők vissza. Az egyik ok, hogy a raszteres állományokat túlságosan legyengítették, a másik, pedig a nyomdai előkészítés folyamán nem megfelelő levilágítási paramétereket alkalmaztak. Így aztán az űrfelvételek elvesztették színességüket, gyakorlatilag eltűnik tartalmuk. Nem töltik be hivatásukat, ami az űrAtlasz szóban ölt testet.

A földrajzilag nem vagy hiányosan értékelhető űrfelvételekre sötét késsel rámásolták a földrajzi fókálózat vonalait és a hagyományos módon készített, rendkívül sűrű vízhálózatot. Az országhatárokat és a nagyobb városok beépített területeit vörös vonalak jelölik. A területneveket, a mintaként szolgáló nemzetközi atlasz fehér neveivel szemben, a legtöbb térképen vonallal határolt sárga megírások mutatják. A nevek a sárga kiemelés ellenére sem érvényesülnek jól a halvány űrfelvételeken. A kétoldalas térképek csatlakoztatása mindenhol rossz, kb. 5 milliméteres sáv ismétlődik egy-egy oldalon. Az űrfelvétel átfedése nehezen észlelhető, de a rajzolt vízvonalak és nevek ismétlődése (Maroszsög, szög, Eger, Uppo, Upponyi-hegység stb.) jól jelzi a szakszerűtlen munkát.

A cím alapján azt várná az olvasó, hogy az atlasz a távérzékelés, az űrfelvételek gyakorlati, tudomá-

nyos, oktatási felhasználási lehetőségeit akarja megismertetni a tanulókkal. A téma oktatásba való bevezetési szándéka azt is igényelné, hogy az űrfelvételek hasznosítását bemutató képeket rövid magyarázó szövegek kísérjék. Az atlasz végén, A Budapest műholdszemmel című oldal próbál egyedül megfelelni ennek az elvárásnak. Az űrfelvételek hasznosítási lehetőségeinek a bemutatása helyett, a szerkesztők az atlasz nagy részében űrfelvétel háttérű földrajzi térképeket mutatnak be. A hagyományos módon készített kék vízhálózat űrtérképre másolásával készített vízrajzi térkép nem jobbá, hanem nehezen értelmezhetővé teszi az ábrázolást. Folytathatjuk a példákat a közigazgatás, a közlekedés stb. térképeivel, mivel e térképek sem kapcsolódnak tematikailag a fő mondanivalóhoz, az űrfelvételből kiolvasható információkhoz.

A gyors átnézés lehangoló tapasztalatai alapján vizsgáljuk meg részletesebben az atlaszt.

A címlapot ferdetengelyű légifényképek és űrfelvétel részletekből álló négyzetháló alkotja. Az űrfelvétel négyzeteket sötét kék szín tölti ki teljesen elfedve az űrfelvételeket. Az olvasóban joggal merül fel a kérdés, mi lehetett a célja a kétféle kép árnyalati megkülönböztetésének és azt miért nem sikerült nyomdailag kivitelezni.

Az első két oldal a Kárpát-medencét szemlélteti 1:2 000 000 méretarányban. A térkép háttérét az Indiai Távérzékelési Mesterséges Hold széles látószögű érzékelője (WiFS) által készített felvétel jellegtelen, halvány, itt-ott felhőkkel borított felvétele alkotja. Vastag sárga sávok jelölik a nagytáj-határokat. Ahol a nagytáj határát folyó alkotja, ott a sárga sáv eltünteti a folyórajzot. Például Erdélyben a Maros futásának a 2/3-a nem látszik. A névírásra pillantva mindjárt szembe ötlük, hogy a Történelmi Magyarország területén kívüli tájak településeinek, az általánosan elfogadott és ismert magyar névváltozatok mellett, a régi könyvekben előforduló, de már rég felledésbe ment vagy legalábbis a térképkészítési gyakorlatban nem alkalmazott névváltozatok tűnnek fel. Brünn, Grác, Botosán, Szucsáva, Karácsonykő. Az ukrán nevek átírása további meglepetéssel szolgál. A cirill betűs nevek magyaros átírása helyett ango-

los átírást látunk, a betűk között felemelt vesszőkkel. Ivano-Frankivs'k, Kam'yanets'-Podil's'kiy, Chernivisi. Ez utóbbi név alatt ott az állítólag jól ismert magyar exonima: Csernovic. Az alkalmazott átírás nem egyezik a nemzetközi Iskolai űratlasz mellékjeleket használó átírásával sem. Az ENSZ névívási anyagaiban nem találtuk nyomát, hogy az ukránok melyik átírást fogadták el nemzetközi használatra. Amelyiket elfogadták, az alkalmazható a gyakorlatban. Iskolai használatra szánt atlaszban az Oktatási Minisztérium által engedélyezett atlaszokban található névformáktól eltérő változat alkalmazását pedagógiaileg megfontolatlan lépésnek tartjuk.

Még egy névívást érintő megjegyzésünk a Zempléni-hegységre vonatkozik, a Magyarország nagytájai térképen. A Zempléni-hegység nevet *Cholnoky Jenő* képezte, a két világháború között, az Eperjes-Tokaji-hegység név helyett. Az újabb irodalom kifogásolja ezt a névadást, mivel a hegység nagyobb része nem Zemplén megye területére esik. Az atlaszban mindkét név szerepel, de az Eperjes-Tokaji-hegyvidék (!) túlnyúlik a határon. Szerintünk a politikai helyzetnek jobban megfelelne, tőlünk kiindulva, északra tartó Tokaji-Eperjesi-hegységként szerepeltetni a nevet.

A Kárpát-medence és hazánk tájainak a bemutatása után jön az első, valóban a távérzékelés felhasználásával készült, Magyarország felszínborítottságát (helyesen felszínborítását) Landsat űrfelvételek alapján mutató térkép. Az űrfelvételek alapján, a számítógépes feldolgozás során 26 kategóriát lehetett megkülönböztetni. A kis területfoltok miatt áttekinthetetlen térkép bodrogközi részét, az atlasz kétszeres nagyításban is bemutatja. Sajnos a hibás számítógépes feldolgozás miatt, a durva rajzolatú térképen az apró részletek szintén elvesznek. Ha az volt a cél, hogy az ország általános felszínborítását mutassák meg a gyerekeknek, akkor kevesebb kategóriát kellett volna, de összevontan ábrázolni. Amennyiben az volt a cél, hogy a gyerekek lássák milyen aprólékosan lehet elkülöníteni a felszín eltérő részeit űrfelvételek segítségével, akkor kisebb terület még nagyobb méretarányú ábrázolására lett volna szükség.

Az űrfelvételek gyakorlati hasznosítását nagyon jól szemlélteti az anticiklonális és ciklonális időjárási helyzetet mutató űrfelvétel páros, a Szigetköz a Duna elterelése előtt és az új Duna mederrel szemléltető űrfelvételek. Az utóbbi képek összehasonlítását nehezíti az eltérő méretarány (1:360 000, 1:450 000). Ugyanazon terület űrfelvételén, térképen való bemutatása (Pécs, Tisza-tó), kultúrtájak találkozását (Hajdúság), város belterületét (Debrecen) szemléltető ortofotók adnak további lehetőséget a távérzékeléssel készült felvételek kiértékelésére.

A Balaton űrfelvételét hibás színválasztása, a tájvédelmi területek megmagyarázatlan sárga rajzaival nem tartjuk erre alkalmasnak.

A Budapest műholdszemmel oldal magyarázattal kiegészítve szemlélteti a különböző hullámsávban készülő felvételeket, ezek összemérésével nyerhető hamisszínes képeket, a felszín által kibocsátott hőmennyiséget. Külön térkép mutatja Zuglói Ikonos mesterséges holdak által készített felvételei alapján nyert, felszínborítási térképét. Magyarország felszínborítási térképének kategória számaira vonatkozó megjegyzésünk erre a térképre is érvényes.

Az atlaszban felhasznált űrfelvétel típusokat, IRS, Landsat, Ikonos, a ma már nagy számú, különböző típusú földfigyelő mesterséges hold mellett kevésnek tartjuk.

Az atlasz nagyon sok ferdetengelyű légifényképet tartalmaz. A Magyarország nagytájait bemutató felvételek kapcsolódnak a főtérképhez és pedagógiaileg is hasznosíthatók (kivéve a gyenge kivitelezésű Balaton és Mezőföld képeket). A ferdetengelyű légifelvétel, űrfelvétel párosításnál (Országház, Budai vár) pedagógiaileg jobb lenne a ferdetengelyű légifénykép, űrfelvétel, térkép együttes bemutatása az egyes ábrázolási módok eltérő jellegének a kiértékeléséhez. Budapest Duna menti részének a ferdetengelyű légifelvétele és az ortofotón ábrázolt terület nem esik egybe. A közlekedési hálózat és energetika című térképet kísérő viadukt, autópálya, atomerőmű stb. képek, de a barlangok keletkezését, a tanúhegyek szerkezetét mutató tömbszelvények is teljesen feleslegesek egy űratlaszban, mivel tematikailag nem kapcsolódnak a fő mondanivalóhoz, az űrfelvételből kiolvasható információkhoz.

Az atlaszban megjelenő űrfelvételek kivétel nélkül ajándékként kerültek feldolgozásra. Ez különösen nagy felelősséget ró az atlasz szerkesztőire és a kiadóra a képek tulajdonjogát tanúsító copyrightnak, szigorú szabályok szerinti feltüntetésében. Sajnos az atlaszban szinte nem találunk helyesen feltüntetett copyright adatokat. Nem segít ezen a helyzeten a 16. oldalon megadott jogtulajdonosok jegyzéke sem. Az itt közölt adatok számos helyen ellentmondásban vannak a térképekre írt szövegekkel (pl. az IRS WiFS képek copyright szövege a következő variációkban jelenik meg az atlaszban: © ANTRIX EUROMAP, FÖMI 1998; ©FÖMI (WiFS) 1998; ©Antrix, Euromap, FÖMI), a Szigetköz mutató két Landsat űrfelvétel, valamint a Kiskörei-víztározó környékét ábrázoló kivágat ESA tulajdonú, ezt azonban sehol nem sikerült helyesen feltüntetni. A FÖMI tulajdonában egyetlen űrfelvétel sincs, legfeljebb a feldolgozás köthető a FÖMI-hez.

Egészen kirívó eset, hogy a 6. oldalon ábrázolt Magyarország felszínborítottsága cím alatt közölt CORINE Land Cover térkép tulajdonjogáról nem vesz tudomást a kiadvány. A CORINE Land Cover létezéséről csak a 16. oldalon található leírásból nyerhetünk némi információt.

Összefoglalva az atlaszt elszalasztott lehetőségnek tekinthetjük. Egy jó úrkutatási atlasz helyett egy rossz földrajzi atlasz született. Az űrfelvételekből nyerhető információk széleskörű bemutatása helyett, űrfelvétel háttérű gyenge földrajzi térképek gyűjtemé-

nyét kaptuk. Az űrfelvételek nyomdai előkészítésének hibái miatt azok színelőfeldolgozása rossz, kiértékelésre alig alkalmasak. Az atlasz sem látványként, sem tematikus tartalmában nem megfelelő iskolai használatra. Egy iskolai atlaszt kiadni pedagógus bevonása nélkül felelőtlen, beképzelt elképzelés. Azaz tartalmi, kiviteli és didaktikai szempontból az atlaszt gyenge munkának tartjuk. Állami pénzből, gondosabb, átgondolt előkészítéssel nagyszerű, az oktatásban is jól használható munka születhetett volna.

Dr. Csató Éva–dr.Papp-Váry Árpád

**ERIK W. GRAFAREND, FRIEDRICH W. KRUMM:
MAP PROJECTIONS, CARTOGRAPHIC INFORMATION SYSTEMS,
Springer Verlag, Berlin, Heidelberg, New York
ISBN-13: 978-3-540-36701-7, ISBN-10: 3-540-36701-2.**

Régen olvastam már hosszú, alapos könyvet a vetülettan igen érdekes témaköréből. Az idei nyár lehetőséget adott erre. Grafarend és Krumm munkája hosszú is, alapos is. Ezek mellett azonban újszerű szemlélete következtében rendkívül szórakoztató és jól használható munka. A 713 oldal terjedelmű mű 21 fejezetet és 10 mellékletet tartalmaz.

Az első négy fejezet a könyv *elméleti megalapozásával* foglalkozik. Ez az elméleti megalapozó rész jól tükrözi Grafarend professzor fizikusi végzettségét. A tárgyalás alapjául a sokaságok szolgálnak. Az egyes fejezetek a különböző sokaságok közötti vetítés (*mapping*) eseteit, a vetítéseket jellemző torzulások matematikai leírását tartalmazzák. Az alapozó rész fejezeteinek címei a következők:

- Riemann sokaságból Riemann sokaságba,
- Riemann sokaságból euklideszi sokaságba,
- Koordináták,
- Zérus Gauss görbületű felületek.

A fejezetek címeiben szereplő sokaságok a felületek fogalmának általánosításai (Farkas, M.: Matematikai kislexikon, Műszaki Könyvkiadó, 1972). A torzulások jellemzésére különböző deformációs tenzorokat (Cauchy-Green, Euler-Lagrange) használnak a szerzők. A deformációs tenzorok mellett, azonban tárgyalják a deformációk (torzulások) jellemzésére szolgáló – a vetülettanban járatosak számára megszokott – mennyiségeket (például szögtorzulás) is. Az alapozó fejezetek olvasását megkönnyítik a bemutatott példák. Értéke a könyvnek, hogy olyan tudománytörténeti érdekességeket is bemutat,

mint például a szögtartó vetítés alapegyenleteinek 1916-ból származó levezetése.

Az ötödiktől a tizenkilencedik fejezetig a különböző felületek közötti vetítések eseteit tárgyalják a szerzők. Az alapfelületek (gömb, forgási ellipszoid) és a képfelületek (gömb, sík, henger, kúp) különböző elhelyezési lehetőségeit:

- poláris (normális),
- transzverzális (ekvatorális),
- ferde

minden kombinációban megvizsgálják.

Az egyes kombinációknál először bemutatják a vetítési egyenletek általános formáját, ezt követően pedig a különböző sajátos torzulású vetületekhez tartozó vetítési egyenleteket. A leírt tárgyalási módra példaként az 5. fejezet: „Gömből az érintő síkra: poláris (normális) elhelyezés” szerkezetét mutatjuk be:

- 5-1 Általános vetületi egyenletek,
- 5-2 Sajátos vetületi egyenletek
 - o 5-21 Állandó távolságú vetítés (Postel vetület),
 - o 5-22 Szögtartó vetítés (sztereografikus vetület, UPS),
 - o 5-22 Területtartó vetítés (Lambert vetület),
 - o 5-24 Normális perspektív vetítés, (például gnomikus vetület),
 - o 5-25 Melyik a legjobb síkvetület poláris elhelyezés esetén?
- o 5-3 Pseudo síkvetületek
- o 5-4 Wiechel féle poláris pseudo síkvetület.

A hazai szakirodalomban kevésbé elterjedt az állandó távolságú (*equidistant*) vetítés fogalma. Az ilyen tulajdonságú vetületek esetén az alapfelület valamely vonala torzításmentesen kerül a képfelületre.

Érdekes módon történik az 5–25 pontban a különböző vetület fajták összehasonlítása. Erre a célra – az alapozó fejezetekből kiindulva – a vetítések disztorzíós energiáit használják fel a szerzők. A komoly matematikai levezetések követését a különböző vetületekhez tartozó Tissot ellipszoidok szemléletes ábrázolása könnyíti meg.

Az 5. fejezethez hasonló felépítésűek a következő fejezetek is, amelyeknek csak a címeit soroljuk fel:

- o 6. „Gömből az érintő síkra”: transzverzális elhelyezés
- o 7. „Gömből az érintő síkra”: ferde elhelyezés
- o 8. „Forgási ellipszoidról az érintő síkra”
- o 9. „Forgási ellipszoidról a gömbre, gömből a síkra” (kettős vetítés)
- o 10. „Gömből a hengerre”: poláris elhelyezés
- o 11. „Gömből a hengerre”: transzverzális elhelyezés
- o 12. „Gömből a hengerre”: ferde elhelyezés
- o 13. „Gömből a hengerre”: pseudo henger-
vetület
- o 14. „Forgási ellipszoidról a hengerre”: poláris
elhelyezés
- o 15. „Forgási ellipszoidról a hengerre”: transz-
verzális elhelyezés
- o 16. „Forgási ellipszoidról a hengerre”: ferde el-
helyezés

- o 17. „Gömből a kúpra”: poláris elhelyezés
- o 18. „Gömből a kúpra”: pseudo kúpvetület
- o 19. „Forgási ellipszoidról a kúpra”: poláris el-
helyezés

A két utolsó fejezet sajátos kérdésekkel foglalkozik. A 20. fejezet a geodetikus vonalak vetítésével kapcsolatos kérdéseket vizsgálja. Az utolsó 21. fejezet tárgyát a dátum kérdések képezik. Itt találhatjuk meg a különböző rendszerek közötti átszámítások témáját, beleértve a globális és a lokális rendszerek közötti átszámításokat is.

A könyv értékes része a tíz melléklet. A mellékletek egyik része az elméleti megalapozást szolgáló fejezeteket egészíti ki, más részük konkrét vetületekkel (Mollweide, Hammer, Mercator) foglalkozik. Az utolsó melléklet a Gauss felületek normál koordinátáit vizsgálja geometriai és gravitációs térben.

A könyv 230 ábrát tartalmaz. A szerzőktől megszokott módon igen gazdag a könyv – 1387 tételből álló – irodalomjegyzéke. Az irodalomjegyzék jó tükrre a vetülettan történeti fejlődésének. Jóleső érzés, hogy az irodalomjegyzék a vetülettan magyar művelőinek is számos dolgozatát tartalmazza.

Recenzióm elején leírtam, hogy a könyvet szórakoztató és hasznos munkának tekintem. Éppen ezért ajánlom a könyvet mindazok figyelmébe, akiket a vetülettan, illetve a geodéziai feladatok megoldását szolgáló korszerű matematikai módszerek érdekelnek.

Detrekői Ákos

TÉRKÉPTÁR A KÉPERNYŐN

Ismertetés az Országos Széchényi Könyvtár és az Arcanum Adatbázis Kft. kiadásában 2007-ben Budapesten megjelent „Kéziratok térképek az Országos Széchényi Könyvtár Térképtárában” című kettős DVD lemezről.

Szerkesztette dr. Plihál Katalin.

Szerencsés kapcsolat és szervezés eredményeként kerülhet elektronikus úton a térképeket kedvelők, használók és kutatók asztalára az OSZK-nak mintegy 4500 kéziratos térképe és azok leírása. Az igen gazdag gyűjtemény egészen közel hozza az érdeklődőket a Könyvtárnak a múlt – főként a 18–19. századi – részletes térképeihez, topográfiai felvételeihez és a kisebb méretarányú kéziratos térképanyagához. Érdekes ez a múltat idéző rajzi megjelenítés: tartalmában, elnevezéseiben, összefüggéseiben és művészi kidolgozásában. Különleges szerepet tölt be ez az „e-

térképtár” azzal, hogy a lehető legkönnyebben elénk varázsolja a múltnak ezeket a jelenünkre is kiható értékeit. És nem is akárhogy! A számítógép és az alkalmazott program akár nagyítva és az eredetinel olvashatóbban tárja fel a vonalakat, jeleníti meg a színeket, enged összehasonlítást közöttük és egészíti ki mindezeket a kísérő szöveg magyarázatával. Pótolja tehát a térképtárban a helyszíni keresgélést, megkönnyíti a kiválasztást és lehetőséget ad az elmélyült vizsgálódásra, ugyanis nem korlátozza a használót az adattári nyitvatartási időre sem.

Mindehhez járul az anyagnak a sok irányból való megközelíthetősége, azaz a programnak az a sajátossága, hogy a lemezeken felkereshetők a térképek külön-külön is a szerző, a hely, a tematika, méretarány, évszám, térképfajta vagy bármely olyan szó beírásával, amely a címben vagy a szövegrészben előfordul. Tehát egy nagyon összetett katalógus és igényes mutató is egyben! Emellett a navigálás is meglehetősen egyszerű az anyagban.

Hogyan jött létre ez a gazdag anyag, hiszen az OSZK Térképtárában található a Magyar Országos Levéltár után hazánk legnagyobb kéziratos térképgyűjteménye. Alapját 1802-ben – a Nemzeti Múzeum alapításával egy időben – gróf Széchenyi Ferenc adományozta meg. Azóta sokan gyarapították és jelentősen bővült a M. kir. Állami Nyomda, a Néprajzi Múzeum és a keszthelyi Festetics Hercegi levéltár anyagával is. A lemezek zömmel annak a kétkötetes összeállításnak a térképeit és leírásait tartalmazzák, amelyet a Térképtár „Önálló kéziratos térképek” című összeállításának I. kötetében (*Patay Pálné és Plihál Katalin* szerkesztésében) 1984-ben tett közzé. A lemezen lévő térképek száma ehhez képest azonban tovább nőtt. Tartalmilag lényeges változás továbbá az, hogy ezeken itt színes rajzolatban megtalálhatók mindazok a térképek, amelyek ott csak leírásban (vagy egyszínben) szerepelnek. A lemezek jól áttekinthető szerkesztése *dr. Plihál Katalinnak*, a Térképtár vezetőjének érdeme. Szintén ennek az osztálynak a munkatársa *Oláh Krisztina*, akinek főként a hatékony ellenőrzés köszönhető. Tevékenységük nagyban hozzájárult ahhoz, hogy ez a számos tudomány- és szakterület forrásait is jelentő, szép gyűjtemény létrejöjjön.

Melyek a lemezek legértékesebb és legérdekesebb darabjai? A sok kiemelhető közül – földmérési vonatkozásban – elsősorban az úrbéri birtokrendezésekkel és a vízszabályozásokkal kapcsolatos térképeket kell említenünk. Előbbiek értékét a részletes helyszíni állapotok, az egykori elnevezések, a határkijelölések és a birtokviszonyok bemutatása adja meg. Utóbbiak terepábrázolása pedig napjaink építkezései helykijelölését és alapozási viszonyait, valamint a belvíz- és árvízvédelmi munkálatait segítheti elő.

A lemezen szereplő, a Térképtár új szerzeményei közül kitűnik *Beszédes Józsefnek* az 1832-ben a Sió és a Balaton szabályozásához készített 61×230 cm méretű tervezési alaptérképe. Ez mintaszerűen kidolgozott geodéziai és vízi mérnöki munka, szomszédos és számos keresztjelvényt is tartalmaz. Részletes leírást találunk itt a szerzőnek az 1818. és 1828. évi szintezéseiről is.

Több kisebb község részletes rajzát tartalmazza a „Szabolcs-Szatmár-Bihar megyei természetes salétromszerűiről” egybegyűjtött 27 lapos atlasz. Témáján túl meglepő képet ad a 18. század végi falvak településszerkezetéről, színes, szinte művészi kivitelben. Érdemes a kutatói-szellemi munka megbecsülése végett megjegyezni azt is, hogy minden egyes térképhez a mai szakemberek jelentős szellemi feltáró munkája is járult, itt például az 1781–1786 közötti keletkezési időt alapos és hosszas kutató munkával lehetett csak megállapítani. Az erre fordított időt és felkészültség értékét leszámítva is, viszonylag nem drága a kettős DVD-lemezpár 24 000 Ft-os ára, a kutató, oktató, tervező stb. intézmények számára mindenképpen megfizethető.

A térképek közül a legrégebbiek – ennélfogva a legértékesebbek – közé tartozik a holland *Hessel Gerritsz* 1621-ből való Indiai-óceán egy részét bemutató térképe, amely különben – világviszonylatban is – Ausztrália nyugati partvidékének egyik legkorábbi ábrázolása.

Nem beszélünk még a katonai térképekről, de talán az előbbi példák is mutatják e térképek különlegességét, egyedi voltát. Rengeteg olyan adatot tartalmaznak, amelyek ma már csak bennük, rajtuk maradt fenn. Így számos tudományos kutatás és gyakorlati felhasználás forrásul szolgálhatnak elsősorban hely-, település- és gazdaságtörténeti vizsgálódások számára, de támpontot nyújthatnak mezőgazdasági vonatkozásokban is.

A lemezek a napjainkban elterjedt asztali számítógépeken futtathatók, hely-, illetve memóriaigényük 16 gigabyte.

Mind a Könyvtár, mind a Kft. ezzel a kiadvánnyal fontos leletmentést is végzett. A lemezekre vitellel lehetővé vált a kényes állagú és sérülékeny hordozón tárolt térképi anyag hatékonyabb megóvása, mert nem kell azt sűrűn kézbe venni. A gyakori kézbe vétel folytán ugyanis óhatatlanul előfordulhatnak sérülések, melyek veszélye így jelentősen csökken. Emellett a térképi anyag földrajzilag is szétteríthető és – gondolva pl. tűzesetre – megmaradása ezért is biztonságosabb.

A kiadók ezzel az összeállításukkal fontos művelődéspolitikai feladatokat is megoldottak. Eljuttatják a Térképtár nemzeti értékeit mindazokhoz, akiknek nincs módjuk a térképeket a budai várban megtekinteni. Beviszik a féltve őrzött térképeket a felhasználók asztalára, bő kínálatot nyújtva a forráskutatóknak itthon és külföldön egyaránt. Ezzel is hozzájárulnak ahhoz, hogy erőfeszítésüket, törekvésüket, munkájukat nagyra értékeljük.

Dr. Karsay Ferenc

IAN MASSER: BUILDING EUROPEAN SPATIAL DATA INFRASTRUCTURES

Redlands, (Kalifornia, USA), 2007. ESRI Press (90 pp.), angol nyelven
(Az európai téradat-infrastruktúrák megteremtése)

Előzetesen az INSPIRE irányelvről

Az Európai Parlament és az Európai Tanács több évi tárgyalás és számos tervezetmódosítás után 2007. március 14-én határozatot (2007/2/EC) hozott az Európai Közösség térinformatikai infrastruktúrájának megteremtéséről (*Infrastructure for Spatial Information in the European Community: INSPIRE*), melyet az EU hivatalos lapjában (Official Journal) 2007. április 25-én hirdettek ki. Az *INSPIRE irányelv 2007. május 15-én hatályba lépett*. Ez azt jelenti, hogy az uniós tagországoknak a megvalósítás első szakaszában a vonatkozó jogszabályiukat ennek megfelelően két éven belül módosítaniuk kell. Addigra viszont az Európai Bizottságnak rendelkeznie kell a megfelelő struktúrákkal a második szakasz koordinálásához, vagyis a megvalósítás szabályainak formális átvételéhez. Amikor a tagállamok elkészülnek a módosításokkal, megkezdődhet az INSPIRE tényleges megvalósítása. Ez a harmadik fázis, amelynek valamikor 2009-ben kell elindulnia.

A szerzőről

A szerző az Utrechti Egyetem, a Melbourne-i Egyetem, valamint a Londoni Egyetem Fejlett Térinformatikai Elemző Központja vendégprofesszora, ezen kívül elnöke az Európai Térinformatikai Laboratóriumok Társulásának (AGILE), az Európai Térinformatikai Ernyőszervezetnek (EUROGI) és a Globális Téradat-infrastruktúra Társulásnak (GSDIA). Évek óta foglalkozik a témával, a téradat-infrastruktúrák elismert nemzetközi szakteintélye, de egyúttal egyetemi szintű oktató is: ilyen módon valóban ő a tökéletes szerző.

A szerző felkéréséről

Az ESRI Press (Redlands, Kalifornia) kiadásában látott napvilágot 2007-ben Ian Masser fenti című könyve. Jack Dangermond, az ESRI elnöke kérte fel őt egy olyan könyv megírására, amelyből a nem műszaki végzettségű olvasók is megérthetik a térinformáció és a működtetéséhez szükséges infrastruktúra megteremtésének módját és főként a fontosságát a jövőre nézve.

Dangermond azzal indokolta a felkérést, hogy az Európai Unió gyors bővülése túlnépesedést, környezetszennyezést, közlekedési nehézségeket, biztonsági problémákat, a természeti erőforrások felélését, ivóvízhiányt, a biodiverzitás zsugorodását és sok más gondot hoz magával. A térinformatika segíthet az EU-nak és tagországainak a problémákat kezelni és jobb döntéseket hozni egy tisztább, biztonságosabb, virágzóbb Európa érdekében. Elszigetelt GIS-projektekkel ezt nem lehet véghez vinni, de egymáshoz kapcsolódó regionális, nemzeti és pán-európai projektekkel igen. Ez lenne az INSPIRE, amely megalakítja a határokon átnyúló adatcsere és szolgáltatás vonatkozó szabályait.

A könyvről

A térinformatikai rendszerek az elmúlt húsz évben drámaian megváltoztatták a térinformáció kezelési módját, és ma már ez az üzletág dollármilliárdokat forgalmaz. Mégsem futhatja ki a csúcsmódját, amíg a kormányok nem teszik lehetővé a térinformációhoz való maximális hozzáférést a téradat-infrastruktúrák útján. Ian Masser írásából megismerhetjük Európa már meglévő téradat-infrastruktúráit, valamint az Európai Uniónak a többnemzeti európai téradat-infrastruktúra kereteinek megteremtésére irányuló erőfeszítéseit.

Az A4 formátumnál kicsit kisebb, 90 oldalas kötet öt fejezetből áll. Az elsőben a szerző számba veszi a térinformatikai rendszerek (GIS) alkalmazásainak rangsorát és sokféleségét, és bizonyítja, hogy a GIS a teljes potenciálját csak akkor mutathatja meg, ha a szükséges téradat-infrastruktúrák helyi, nemzeti és nemzetközi szinten is helyükön vannak. A második fejezetben megismerteti az olvasóval a térinformáció természetét, a téradat-infrastruktúra fogalmát, és megmagyarázza, hogy miért kell kormányintézkedések útján leküzdeni a politikai és intézményi akadályokat, melyek ma még korlátozzák a térinformációhoz való hozzáférést. A harmadik fejezet az európai téradat-infrastruktúrák jelenlegi helyzetével foglalkozik, és bemutat három esettanulmányt, melyek a téradat-infrastruktúrák kifejlesztésének fontos kérdéseit világítják meg. A kormány felkérésére tárcaközi testületeket bíztak meg a nemzeti

téradat-infrastruktúra megvalósításával Írországban, Olaszországban és Németországban. Ez utóbbi ma már működőképes. Rövid leírás található az alábbi országok rendszereiről: Csehország, Finnország, Franciaország, Litvánia és Németország. A negyedik fejezet egy határok nélküli Európa képét vetíti előre, és ismerteti az európai szinten integrált téradat-infrastruktúra stratégiát, valamint az INSPIRE irányelvhez vezető kezdeményezéseket, részletesebben pedig magát az irányelvet, az elfogadásig tartó korszak történetét. Az ötödik fejezet összefoglalja az elemzés általános megállapításait és azok hatását a téradat-infrastruktúra jövőre kidolgozására. Felsorolja a téradat-infrastruktúrák további megvitatásának fontos stratégiai pontjait. Ezek: irányítás meghatározott hierarchia szerint, kapacitásbővítés, interoperabilitás, de mindenek felett a hálózatépítés.

Ez utóbbival kapcsolatban Alessandro Annonit, az Európai Unió Egyesített Kutatóközpontja Téradat-infrastruktúra részlegének vezetőjét idézi a szerző: „Az adatok megosztása az első lépés, de csak akkor érjük el nagyra törő céljainkat, ha valóban megosztjuk a tudást, valamint az emberi és anyagi erőforrásokat is. Európát fontos kulturális és gazdasági különbségek jellemzik. Az interoperabilitás ezért óriási kihívást jelent: több mint 20 nyelv, 100-nál több különféle térbeli vonatkozási rendszer, több ezernyi magas színvonalú nemzeti és regionális adatbázis, melyeket más-más szabványok alapján építettek fel

és eltérő módszerekkel modelleztek, különböznek az üzleti modellek stb. E nagy ívű cél megvalósításához, vagyis Európa téradat-infrastruktúrájának megteremtéséhez szerte a földrészünkön fel kell építenünk a szükséges hidakat. Ez az én álmom és hozzájárulásom egy jobb Európai Unió létrehozásához.”

A színes ábrákkal, térképekkel, táblázatokkal, fényképekkel illusztrált és a szakma egyes jeles képviselőinek rövid életrajzát is tartalmazó kis kötet végén a felhasznált bőséges szakirodalom részletei, hosszú rövidítésjegyzék, hasznos honlapcímek és további olvasásra ajánlott könyvek címei találhatók.

Magyar vonatkozásokról

Igaz, a könyvben magyar szereplők nincsenek, de felfedezhető a Duna völgyének kis térképe, melyen 16 ország szerepel. A regionális együttműködés szép példájaként a folyó védelmére alakult bizottság adta közre. (Egyébként az INSPIRE elsősorban környezetvédelmi együttműködés céljával indult.) Másrészt viszont büszkék lehetünk, hogy az olaszországi Egyesített Kutatóközpontot e témában – különös tekintettel az INSPIRE irányelvre – évek óta elismert magyar munkatárs, a FÖMI egyik tudományos kutatója erősíti.

(A könyv a FÖMI könyvtárban is megtalálható angol nyelven.)

Tóth Mária

AZ MFTTT 2008. ÉV TÉLI PROGRAMJA

2008. január 22. 14.00	FÖMI Tanácsterem	Alabér László: Topográfiai térképezés, nemzetközi kitekintés	Topográfiai Szakosztály
Január 31. (csütörtök) 16.00	FÖMI tanácsterem, 1149 Budapest, Bosnyák tér 5. I. emelet kifestő	Szenior Klub Évzáró baráti vacsora Kérjük, jelezze részvételi szándékát a 2018642-es telefonszámon január 15-ig.	Szeniorok Tóth Ágoston Klubja
Februárban		ANKÉT: Építésgeodézia és közmű-nyilvántartási rendeletek megújítása	Mérnökgeodéziai Szakosztály

Tisztelt Tagtárs!

Az MFTTT Országos Választmány
2007. decemberi ülésén
az alábbi tagdíjakat szavazta meg 2008. évre:

Tagsági díj:	4 800 Ft
Nyugdíjas, diák:	3 000 Ft
Nyugdíjas, diák (regisztrációs díj; lap nélkül):	700 Ft
70 év felett (lap nélkül) díjmentes:	–

A tagdíj befizetéséhez szükséges csekket mellékeljük és kérjük,
hogy azt – a folyóirat zökkenőmentes megküldése érdekében –
mielőbb befizetni szíveskedjenek.

*

Egyúttal szeretnénk megköszönni a 2007. évben felajánlott
személyi jövedelemadójának 1%-át,
melyet ismételten a diploma-pályázatokra használtunk fel,
illetve a postaköltség részbeni fedezésére.
Kérjük, hogy idén is tiszteljen meg bizalmával!

Adószámunk: 19815675-2-41

*

*Ezúton kívánunk kellemes karácsonyi ünnepeket
és boldog, sikerekben gazdag új esztendőt!*

Budapest, 2007. december 11.

MFTTT Vezetősége